

ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΗ ΕΚΘΕΣΙΣ ΖΑΠΠΕΙΟΥ
ΟΡΓΑΝΩΘΕΙΣΑ ΥΠΟ ΤΟΥ ΕΘΝΙΚΟΥ ΙΔΡΥΜΑΤΟΣ

ΕΡΓΑ ΜΕΛΕΤΑΙ
ΚΩΣΤΑ ΚΙΤΣΙΚΗ

50(1)

1950-1951

ΕΡΓΑ ΚΑΙ ΜΕΛΕΤΑΙ ΚΩΣΤΑ ΚΙΤΣΙΚΗ

ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΗ ΕΚΘΕΣΙΣ ΖΑΠΠΕΙΟΥ
ΟΡΓΑΝΩΘΕΙΣΑ ΥΠΟ ΤΟΥ ΕΘΝΙΚΟΥ ΙΔΡΥΜΑΤΟΣ

ΕΡΓΑ ΜΕΛΕΤΑΙ

ΚΩΣΤΑ ΚΙΤΣΙΚΗ

1950-1951

ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΟΣ ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΗ ΕΚΘΕΣΙΣ

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ

ΕΡΓΩΝ ΚΑΙ ΜΕΛΕΤΩΝ ΤΟΥ ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΟΣ

ΚΩΣΤΑ ΚΙΤΣΙΚΗ

1913 — 1951

Δ ΕΝ ἐκθέτω ὅλας τὰς μελέτας καὶ τὰ ἔργα ποὺ ἐξετέλεσα κατὰ τὸ διάστημα αὐτό. Θὰ ἦσαν πάρα πολλὰ.

Οὔτε ἐδιάλεξα τὰ ἔργα ποὺ κατὰ τὴν κρίσιν μου ἀξίζαν νὰ ἐκτεθοῦν. Θὰ ἦσαν πολὺ λίγα.

Ἡ προσπάθειά μου συνίσταται εἰς τὸ νὰ παρουσιάσω ἔργα ποικίλλου κτιριολογικοῦ περιεχομένου, νὰ δώσω μίαν συνοπτικὴν εἰκόνα τῆς ἀρχιτεκτονικῆς κινήσεως τοῦ τόπου μας κατὰ τὰ τελευταῖα σαράντα χρόνια, μὲ θέματα ποὺ ἀπασχόλησαν κατὰ καιροὺς τὸν Ἑλληνικὸν ἀρχιτεκτονικὸν κόσμον καὶ νὰ ἐπαναφέρω εἰς τὴν μνήμην τὰς ἐκάστοτε συνθήκας, ποὺ ἐπηρέασαν τὴν ἀρχιτεκτονικὴν μας ἐξέλιξιν.

Τὸ ἔργον μου, ὡς ἐνὸς ἐκ τῶν παλαιότερων δρώντων ἀρχιτεκτόνων — ἡ σειρά μου εἰς τὴν ἐκθεσιν ἔρχεται ἀμέσως μετὰ τοὺς ἐκλιπόντας — χαρακτηρίζει κάπως τὴν κίνησιν καὶ τὴν ποιότητα τῆς συγχρόνου Ἑλληνικῆς ἀρχιτεκτονικῆς. Μόνον γι' αὐτὸν τὸν λόγον ἀξίζει νὰ ἐκτεθῆ.

Ἄρχισα ἐργαζόμενος εἰς τὸ Βερολῖνον, ἀμέσως μετὰ τὴν ἀπόκτησιν τοῦ διπλώματος Ἀρχιτέκτονος-Μηχανικοῦ τῆς Ἀρχιτεκτονικῆς Σχολῆς τοῦ Πολυτεχνείου τοῦ Βερολίνου καὶ διετέλεσα, κατὰ τὰ ἔτη 1913-1915, ἀρχιτέκτων εἰς τὸ Δημαρχεῖον τοῦ Βερολίνου, ὑπὸ τὸν Ludwig Hoffmann.

Τὰ ἔτη 1915-1917 ἐξεπλήρωσα τὴν στρατιωτικὴν μου θητείαν.

I. ΕΡΓΑΣΙΑΙ ΜΕΛΕΤΗΘΕΙΣΑΙ ΠΡΟ ΤΡΙΑΚΟΝΤΑΕΤΙΑΣ ΚΑΙ ΠΛΕΟΝ

*Θεσσαλονίκη
1917 - 1919*
*Πολεοδομική με-
λέτη. Νέον σχέ-
διον ορυμοτομίας*

Μετά τὴν ἀποτέφρωσιν τοῦ κεντρικοῦ τμήματος τῆς Θεσσαλονίκης, ὁ ἀειμνήστος Παπαναστασίου συνέστησε διεθνή ἐπιτροπὴν διὰ τὴν μελέτην τοῦ νέου σχεδίου τῆς πόλεως ἀπαρτιζομένην ἐκ τῶν ἀρχιτεκτόνων Hebrard, Mawson, Ζάχου καὶ ἐμοῦ καὶ τῶν μηχανικῶν ἀειμνήστου Α. Γκίνη καὶ τοῦ Γάλλου Pleyber. Τὸ κυριώτερον στέλεχος τῆς Ἐπιτροπῆς ἦτο ὁ Hebrard.

*Μελέτη κεντρι-
κῆς πλατείας.*

Διαφωνήσας μετὰ τοῦ ἀειμνήστου Hebrard, σχετικῶς μετὰ τὴν διαμόρφωσιν τῆς κεντρικῆς πλατείας, συνέταξα ἰδίαν μελέτην περιλαμβάνουσαν τὰ διοικητικὰ κτίρια, δικαστήρια, νομαρχίαν, δημαρχεῖον κ.λ.π.

Ἡ ὡς ἄνω μελέτη ἔχει κάποιαν ἀξίαν μόνον ὡς πολεοδομικὸν σχέδιον, ἀφοῦ καὶ σήμερον ἀκόμη συζητεῖται ἡ θέσις τοῦ μεγάρου τῶν δικαστηρίων. Ἡ προσπάθεια νὰ δοθῇ βυζαντινὴ ἔκφρασις εἰς τὰ κτίρια θὰ ἠδύνατο νὰ κριθῆ σήμερον μᾶλλον ὡς ἀτυχής.

Ἡ ἀνάγκη μεγαλυτέρας ἐπεξεργασίας τοῦ θέματος εἶναι προφανής.

*Μελέτη ὀλοκλή-
ρου οἰκοδομικοῦ
τετραγώνου.*

Κατὰ τὴν σύνταξιν παρ' ἐμοῦ τῶν πολεοδομικῶν κανονισμῶν τῆς ἀνοικοδομουμένης πόλεως, ἐπρότεινα ἐπιβολὴν ἐσωτερικῶν συγκοινωνουσῶν αὐλῶν. Παραστατικὴν εἰκόνα τῆς προτάσεώς μου ἔδωσα διὰ τῆς ἐκπονήσεως προτύπου μελέτης ἐνδὸς πλήρους τετραγώνου.

Ἡ ἀνοικοδόμησις τῆς Θεσσαλονίκης θὰ ἦτο ἀσφαλῶς καλλιτέρα τῆς σημερινῆς, ἐὰν ἐφηρμόζοντο τότε οἱ οἰκοδομικοὶ κανονισμοί.

Οικοδομική εκ-μετάλλευσις τοῦ γηπέδου τῶν Βασιλικῶν Σταύλων. Συγχρόνως μετὰ τὴν μελέτην τοῦ ρυμοτομικοῦ σχεδίου Θεσσαλονίκης, μοῦ ἀνετέθη ἡ ἐκπόνησις μελέτης οἰκοδομικῆς ἐκμεταλλεύσεως τοῦ γηπέδου Βασιλικῶν Σταύλων, ἡ-πρώην Βασιλικῶν Σταύλων. μετὰ τὴν μεταβίβασιν τῆς κυριότητος ἐπιφανείας.

Ἡ ὡς ἄνω μελέτη παρουσιάζει ἐνδιαφέρον ὡς πολεοδομικὴ καὶ κτιριολογικὴ λύσις. Αἱ ὄψεις τοῦ κτιρίου ἔχουν ἐμφανῆ τὴν ξενικὴν ἐπιρροήν. Ἡ ἀρχιτεκτονικὴ τοῦ σημερινοῦ κτιρίου εἶναι πλέον συγχρονισμένη. Ὡς σχεδιαστικὴ ἐργασία εἶναι ἐπιμελημένη.

Περίπτερον διαρκῶς καλλιτεχνικῆς ἐκθέσεως. Ὁ ἀείμνηστος Παπαναστασίου μοῦ ἀνέθεσεν τὴν μελέτην καλλιτεχνικῶν ἐργαστηρίων (ateliers), προοριζομένων δι' ἀπόρους ζωγράφους, γλύπτας καὶ περιπτέρου διαρκοῦς καλλιτεχνικῆς ἐκθέσεως, εἰς τὴν θέσιν ὅπου σήμερον κεῖται τὸ μέγαρον τῆς Τηλεφωνικῆς Ἑταιρίας.

Ἡ ξενικὴ — Γαλλικὴ — ἐπίδρασις εἶναι μᾶλλον ἐμφανής. Αἱ ἀναλογίαι ἐν τούτοις τοῦ κτιρίου εἶναι καλαί, ἐὰν δὲ ἐμελετᾶτο εἰς νεοκλασσικὸν ἑλληνικὸν ρυθμὸν, θὰ ἀπεκτᾶτο ἐνδιαφέρον ἀρχιτεκτονικὸν ἔργον.

Διαρρυθμίσις τοῦ Πύργου τῆς Δουκίσσης τῆς Πλακεντίας. Ἡ ἰδέα τῆς ἀναστηλώσεως καὶ διαρρυθμίσεως τοῦ Πύργου τῆς Δουκίσσης τῆς Πλακεντίας εἰς Ξενοδοχεῖον - Ὑδροθεραπευτήριον, ὀφείλεται ἐπίσης εἰς τὸν ἀείμνηστον Παπαναστασίου.

Ἡ ἐργασία ποῦ μοῦ ἀνετέθη, ἔγινε μετὰ ἐξαιρετικὴν ἐπιμέλειαν.

Ἡ θάσις τῆς μελέτης ἦτο :

α) Ἐπισκευὴ καὶ διασκευὴ τοῦ παλαιοῦ κτιρίου.

β) Προσθήκη δύο πτερύγων ἐπὶ τῶν θεμελιῶν τῶν παλαιῶν σταύλων.

Κατὰ τὴν σύνταξιν τῆς μελέτης ταύτης κατεβλήθη προσπάθεια ὥστε ἡ μὲν ἐπισκευὴ τοῦ κεντρικοῦ κτιρίου νὰ μὴ θίξῃ τὴν ἀρχικὴν μορφήν του, τὰ δὲ προστιθέμενα κτίρια νὰ ἔχουν τὸν χαρακτῆρα τῆς συγχρόνου ἐποχῆς, χωρὶς νὰ ἔρχονται εἰς ἀντίθεσιν μετὰ τὴν ρωμαντικὴν ἀρχιτεκτονικὴν τοῦ Κλεάνθη.

Μελέτη τῶν νέων κτιρίων ἐπεκτάσεως τοῦ Πολυτεχνείου 1919-1949. Τὴν μελέτην τῶν νέων κτιρίων ἤρχισα τὸ 1919 καὶ μετὰ διετίαν ἐγένετο ἔναρξις ἐκτελέσεως τῶν κτιρίων, ὑπὸ τὴν ἐπίδρασίν μου.

Τὸ κτίριον ἐσυνεχίσθη κατὰ περιόδους ὑπὸ ἄλλων, συνεπληρώθη δὲ ὑπὸ ἐμοῦ μετὰ 30ετίαν ἀπὸ τῆς ἐνάρξεως, ἀφοῦ ὑπέστη ἐν τῷ μεταξὺ ἐπιζημίους παραμορφώσεις.

Παρά ταῦτα, τὸ νέον κτίριον ἔχει καθ' ἑαυτὸ σοβαρὰν ἔκφρασιν καὶ προπάντων ἑναρμονίζεται πρὸς τὸ ἀρχιτεκτονικὸν κλίμα τῶν παλαιῶν κτιρίων τοῦ Καυτατζόγλου, παρὰ τὰ ἑκατὸ χρόνια πού τὰ χωρίζουν.

Τὸ πρῶτον χορευτικὸν κέντρον ἔστιν εἰς τὸ πρῶτον dancing τῶν Ἀθηνῶν πού ἐκτίσθη δάσει σχεδίου. Τὸ κτίριον τοῦτο μετερρυθμίσθη ἀργότερα καὶ « Caprice ».

Ἐστεγάσθη εἰς αὐτὸ ἡ Γερουσία.
Σήμερα στεγάζεται ἐντὸς αὐτοῦ ἄλλη ὕπηρεσία.

II. ΠΕΡΙΟΔΟΣ ΕΝΤΑΤΙΚΗΣ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΗΣ ΔΡΑΣΕΩΣ 1921 - 1940

Πολυκατοικία. Ἐνδιαφέρουσα εἶναι ἡ παρακολούθησις τῆς ἐξελίξεως τῆς ἀρχιτεκτονικῆς τῶν πολυκατοικιῶν εἰς τὰς Ἀθήνας ἐκ τῶν ὁποίων ἀνήγειρα κατὰ τὴν περίοδον ταύτην ἄνω τῶν πενήντα.

Διακρίνομεν τὰς ἀκολουθοῦσας τρεῖς περιόδους ἀρχιτεκτονικῆς ἐκφράσεως τῆς πολυκατοικίας ἀναλόγως τῶν κατὰ καιροῦς ἰσχυροῦσων ἀντιλήψεων καὶ ξενικῶν ἐπιρροῶν.

Περίοδος 1921-1932. Ἡ πολυκατοικία ἐνεφανίσθη τὸ πρῶτον κατὰ τὸ 1920, ὅταν διεπιστώθη ἡ ἀνάγκη συγκεντρώσεως πολλῶν διαμερισμάτων ὑπὸ τὴν αὐτὴν στέγην, πρὸς ἀπόλαυσιν τῶν ἀγαθῶν κοινοχρήστων ἐγκαταστάσεων, μεγαλυτέρων ἀνέσεων, θερμάνσεως, θερμοῦ ὕδατος, ἀνελκυστήρων κλπ.

Ἀνεγνωρίσθη ἡ σπατάλη χώρου ἢ δημιουργουμένη ἐκ τῆς μέχρι τότε παραδεδεγμένης διατάξεως ἰδίας εἰσόδου καὶ κλιμακοστασίου δι' ἐκάστην κατοικίαν, καταλαμβάνουσαν εἰς τὰ μικρὰ οἰκόπεδα τῶν Ἀθηνῶν ἕνα ὄροφον.

Ἐθεσπίσθη ὡς ἦτο ἐπόμενον κοινὴ εἴσοδος, κοινὸν κλιμακοστάσιον, πολυόροφος οἰκοδομή.

Ἡ ἀρχιτεκτονικὴ ἔκφρασις τῆς προόψεως ἀνεζητήθη κατ' ἀρχὰς ὡς ἐφαρμογὴ τῆς μέχρι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης παραδεδεγμένης ἀρχιτεκτονικῆς διωρόφων καὶ τριωρόφων οἰκοδομῶν, διὰ τῆς προσπαθείας ἀναπτύξεως τῆς αὐτῆς ἀρχιτεκτονικῆς εἰς πολυόροφους οἰκοδομάς.

Τύποι τῆς ὡς ἄνω περιόδου εἶναι αἱ πολυκατοικίαι :

— Γουλιανδρῆ (ἐπὶ τῆς ὁδοῦ Πατησίων)

— Παπαλεονάρδου » » » »

— Μηταράκη » » » Καρνεάδου)

— Βενιζέλου Κυρ. (Ὁμήρου - Βησσαρίωνος)—ἐντὸς τοῦ φακέλλου.

Περίοδος 1932-1938.

Ἡ περίοδος αὕτη, καθ' ἣν ἐκτίσθησαν αἱ περισσότεραι πολυκατοικίαι εἰς τὰς Ἀθήνας πού ἐπηρέασαν τὴν ὄψιν τῆς πόλεως, εἶναι ἡ περίοδος τῆς διεθνῶς τότε παραδεδεγμένης κυβιστικῆς ἀρχιτεκτονικῆς ἢ τῆς ἀρχιτεκτονικῆς τῆς ἐκφράσεως τοῦ μπετόν ἀρμέ, κυρίως ὅμως τῆς ἀρχιτεκτονικῆς τῶν οἰκοδομικῶν προεξοχῶν.

Δοθέντος ὅτι διὰ τῶν οἰκοδομικῶν προεξοχῶν ἡ ἐπιφάνεια τοῦ οἰκοπέδου ἐπηυξάνετο, ἡ προσπάθεια ἰδιοκτητῶν καὶ ἀρχιτεκτόνων περιστρέφετο εἰς τὸ πῶς θὰ προσπορισθῇ τις ὠφέλη ἐκ τῆς αὐξήσεως τῆς ἐπιφανείας τοῦ οἰκοπέδου του, βάσει τῶν ἰσχυουσῶν διατάξεων τῶν γενικῶν οἰκοδομικῶν κανονισμῶν.

Οὕτω αἱ πρόψεις τῶν οἰκοδομῶν δὲν ἐνεφάνιζον παρὰ ὁμοιομόρφους τύπους μὲ μικρὰς παραλλαγὰς, ἐξωτερικεύοντας τοὺς οἰκοδομικοὺς κανονισμοὺς.

Τυχαῖοι τύποι οἰκοδομῶν τῆς περιόδου ταύτης εἶναι αἱ πολυκατοικίαι :

- Παπαδοπούλου (ὁδὸς Σκουφᾶ)
- » (ὁδὸς Ἀκαδημίας)
- Ἀφθονίδη (ὁδὸς Φαβιέρου)

Περίοδος 1938-1940.

Κατόπιν τῆς δικαιολογημένης κατακραυγῆς τῆς κοινῆς γνώμης ὅτι οἱ δρόμοι τῶν Ἀθηνῶν παρουσίαζαν θέαμα ὀδῶν πόλεων τῆς Ὀλλανδίας ἢ τῆς Γερμανίας, εἰσηγήθη καὶ εἰσηκούσθη νὰ καταργηθοῦν αἱ οἰκοδομικαὶ προεξοχαὶ διὰ νὰ παύσῃ ὁ ἀρχιτέκτων νὰ εἶναι ὑποδουλωμένος εἰς τὰς ἀπαιτήσεις τοῦ ἰδιοκτήτου, πηγαζούσας ἀπὸ τὰς διατάξεις τῶν κανονισμῶν.

Ὁ ἀρχιτέκτων ὤφειλε ν' ἀναζητήσῃ τὴν ἐκφρασὴν τῆς οἰκοδομῆς του, χωρὶς νὰ λαμβάνῃ πολὺ ὕψ' ὄψει τοῦ ἐπεμβάσεις τοῦ ἰδιοκτήτου καὶ προδιαγραφὰς τοῦ γενικοῦ οἰκοδομικοῦ κανονισμοῦ.

Τὸ ἀποτέλεσμα ἦτο εὐεργετικὸν καθ' ὅσον ἐδημιουργήθησαν πρόψεις ἡσυχώτεραι, παραλλάσσουσαι, πάντως μὴ παρενοχλοῦσαι τὴν φυσιογνωμίαν τῆς πόλεως.

Ἀντιπροσωπευτικοὶ τύποι τῆς περιόδου ταύτης εἶναι αἱ πολυκατοικίαι :

- Ἡλιοπούλου (ὁδὸς Ἀμερικῆς)
- Ράδοιτς (» Πετράκη)
- Νομικοῦ (» Βασ. Σοφίας)

- Ἐπαύσεις.** Ἐκ τῶν 30 καὶ πλέον ἐπαύσεων, τὰς ὁποίας ἔκτισα κατὰ τὴν περίοδον αὐτήν, ἐμφανίζω ἐκείνας ἐκ τῶν ὁποίων εἶχα παλαιὰς φωτογραφίας :
- Τόμας Ρήζ (Γλυφάδα)
  - Ρασκάνο Λαγ. (Ψυχικὸ)
  - Μποδοσάκη (Ψυχικὸ)
  - Κωνσταντοπούλου Ν. (Γλυφάδα)
  - Γιαγνούκου (Γλυφάδα)
  - Κιτσιίκη Κ. (Κηφησιὰ) ἐντὸς φακέλλου
  - Ντὲ Γιάνγκ (Ψυχικὸ) » »
  - Πιστολάκη (Ψυχικὸ) » »
- Μονοκατοικίαι.** Ἐκτισα ἄνω τῶν 15 Ἀντιπροσωπευτικοὶ τύποι :
- Μηταράκη (ὁδὸς Σέκερη)
  - Καρρὲρ (ὁδὸς Στησιχόρου)
- Τράπεζαι.** Ἀνήγειρα περὶ τὰ 20 κτίρια εἰς διαφόρους πόλεις τῆς Ἑλλάδος.
- Ἐμπορικὴ Τράπεζα Ἑλλάδος, ὑποκ/μα Ἀθηνᾶς-Ἀδραμιώτου.
  - Ἐμπ. Τράπεζα Ἑλλάδος, ὑποκ/μα Πειραιῶς
  - Ἐμπ. Τράπεζα Ἑλλάδος, ὑποκ/μα Ὀμήρου καὶ Τσαμαδοῦ Πειραιᾶ
  - Ἐμπ. Τράπεζα Κεντρικὸν ὁδὸς Σοφοκλέους
  - Ἐμπ. Τράπεζα ὑποκ/μα Λαρίσης (ἐντὸς φακέλλου)
  - Ἐμπ. Τράπεζα ὑποκ/μα Ναυπλίου » »
  - Ἐμπ. Τράπεζα ὑποκ/μα Κρήτης » »
- Νοσοκομεῖα.** Ἐμελέτησα μετὰ συναδέλφων τὰ Νοσοκομεῖα
- Ἐθαγγελισμὸς (ἐντὸς φακέλλου)
  - Α'. Στρατιωτικὸν » »
- Σανατόρια.**
- Σωτηρία, φωτογραφίαι — Διατριβὴ — Σχέδια ἐντὸς φακέλλου.
  - Μελισσίων Πεντέλης, φωτογραφίαι — Σχέδια ἐντὸς φακέλλου.
- Παιδικαὶ ἔξοχαὶ Βούλας.** — Περίπτερον Πεσμαζόγλου

Λουτροπόλεις. Τῶν μελετηθεισῶν Λουτροπόλεων Βουλιαγμένης καὶ Λουτρακίου ἀπωλέσθησαν τὰ σχέδια.

Ἐσωτερικαὶ διακοσμήσεις, ἐπιπλώσεις.

Ἐκθέτω ἐκείνας, μόνον ἔσων σώζονται φωτογραφίαι :

- Διαμέρισμα Οἰκονομίδη
- Εἴσοδος Γραφείων Ἡλιοπούλου
- Κλιμακοστάσιον Ἡλιοπούλου
- Εἴσοδος Ἡλιοπούλου
- Κλιμακοστάσιον Ἡλιοπούλου
- Ρετιρέ Ἡλιοπούλου
- Κλιμακοστάσιον
- Hall Μποδοσάκη
- Hall Καρρέρ
- Hall κλιμακοστασίου Πιστολάκη
- Hall Πιστολάκη
- Θερμοκήπιον Πιστολάκη
- Ρασκάνο τζάκι
- » γωνιὰ φαγητοῦ
- Τραπεζαρία Ρήζ

Διαγωνισμὸς Ταμείου Ἀγροτικῆς Τραπεζῆς Α' Βραβεῖον

- Πίναξ φωτογραφιῶν τῶν σχεδίων

III. ΠΕΡΙΟΔΟΣ 1940-1945

Δραῖσις εἰς τὸν Στρατόν.

Ἐκδόσις τεχνικῶν ὁδηγιῶν καὶ σχεδίων κατασκευῆς ἀντιαεροπορικῶν καταφυγίων.

Δραῖσις εἰς τὸ Πολυτεχνεῖον ὡς καθηγητῆς.

Ἀναδιοργάνωσις ἀρχιτεκτονικῆς Σχολῆς. — Διατριβή. — Αἱ τάσεις τῆς συγχρόνου ἀρχιτεκτονικῆς.

IV. ΠΕΡΙΟΔΟΣ 1945-1950

Σανατόρια.

Ἐπέκτασις Σανατορίου Μελισσίων Πεντέλης (Τσαγκάρη).

Φωτογραφίαι :

- Προοπτικὸν — Γενικὸν μετὰ τῆς ἐπεκτάσεως
- Θεατράκι
- Living - room κατοικίας Διευθυντοῦ
- Βεράντα
- Διάδρομος

Μελέτη Βενιζελείου Σανατορίου Κρήτης.

Σχέδια — Διατριβή — Πίναξ φωτογραφικῶν σχεδίων. Σχέδια ἐντὸς φακέλλου.

Διαγωνισμός.
Ταμείον Προσω-
πικοῦ Ἑλληνι-
κῆς Ἐταιρείας
Ἑδάτων. Α', Β',
Γ' Βραβεῖον.

Πίναξ φωτογραφικῶν σχεδίων. Σχέδια ἐντὸς φακέλλων.

Διαγωνισμός.
Ριζάρειος Ἐκ-
κλησιαστικῆ Σχο-
λή. Β' Βραβεῖον.

Πίναξ φωτογραφικῶν σχεδίων. Σχέδια ἐντὸς φακέλλων.

Πολυκατοικία.

Εἰς τὰς συγχρόνους πολυκατοικίας καθιερώθη πλέον δ-
ριστικῶς ὁ θεσμὸς τῆς ὀριζοντίας ἰδιοκτησίας. Παρατηρεῖ-
ται ἰδιαίτερα ἕξαρσις τῶν ἐν ἐσοχῇ ὁρόφων :

Χαρακτηριστικοὶ τύποι :

—	Περδικάρη	-	Γρίθα	ὁδὸς	Στησιχόρου	ὄψις
—	»	»	»	»	»	κῆπος
—	»	»	»	»	»	»
—	»	»	»	»	»	»
—	»	»	»	»	»	»
—	»	»	»	»	»	ἔσωτερ.
—	»	»	»	»	»	»
- Βογιατζῆ ὁδὸς Ἡρακλείτου — Μηλιώνη
— Πεσμαζόγλου ὁδὸς Σκουφᾶ — Δημοκρίτου
— Μπάκαλα — Μαύλη ὁδὸς Σκουφᾶ
— Χατζηαργύρη Ν. ὁδὸς Ἡροδότου — Καψάλη

Κτίρια ἐκμεταλ-
λεύσεως Ὁργα-
νισμῶν - Ταμεί-
ων. Γραφεῖα. Κα-
ταστήματα. Θεά-
τρον - Κινηματο-
γράφος.

- Μέγαρον Ταμ. Ναυτ. Πρακ. Ὑπαλ. (Πειραιᾶ)
— Ταμ. Ἐπαγ. Βιοτ. Ἑλλάδος (Τ.Ε.Β.Ε) ὁδὸς Ἀγ-
κων/νου — Σωκράτους
— Τ.Ε.Β.Ε. (Ἀλάμπρα) Πατησίων — Χαλκιδύλη
— Μέγαρον Κ. Ἀθανασίου — Πανεπιστημίου
— Ταμ. Προν. Ὑπαλ. Ἐμπορικῆς Τραπεζῆς ὁδὸς Ἀ-
γίας Φιλοθέης
— Ταμ. Συντ. Πρσο. Τραπεζῆς Ἀθηνῶν (Ἀελλῶ) ὁδὸς
Πατησίων (Σχέδια ἐντὸς φακέλλου).
— Κτίριον ἐφημερίδων « Βῆμα » - « Νέα » ὁδὸς Χρ. Λα-
δᾶ (Σχέδια ἐντὸς φακέλλου).

Πολυτεχνεῖον.

- Ἀποπεράτωσις κτιρίου ὁδοῦ Στουρνάρα
— Πρόοψις κτιρίου ὁδοῦ Στουρνάρα (φωτογρ.)
— Κεντρικὴ εἴσοδος » » »
— Πλαγία » » »
— Hall κλιμακοστασίου » »
— Κλιμακοστάσιον » »
— Μικρὸν σχεδιαστήριον » »
— Σχέδια λεπτομερειῶν ἐντὸς φακέλλου

- Σχολαί Ὑπομηχανικῶν.** Πρωτότυπα συγκροτήματα προσαρμοζόμενα πρὸς τὰ προγράμματα τῶν ἰδρυμάτων τούτων
 — Σχολή Ὑπομηκῶν Κρήτης Γεν. Προοπτ.
 — » » Ἰωαννίνων Γεν. Προοπτ.
 — » » » Γενική κάτοψις
 — » » Θεσσαλονίκης Γεν. Προοπτ.
- Στάδια.**
 — Στάδιον Γυμναστικοῦ Συλλόγου «Ἀπόλλων» παρὰ τὴν Ριζούπολιν — Σχέδια ἐντὸς φακέλλου
 — Στάδιον Ἀθλητικῆς Ἐνώσεως Κων/πόλεως Α.Ε.Κ. παρὰ τὴν Νέαν Φιλαδέλφειαν
 α) Μακέττα γύψινη
 β) Τρεῖς φωτογραφίαι τοῦ Σταδίου
 γ) Σχέδια ἐντὸς φακέλλου
- Ἐπαύλεις.**
 — Ἐπαυλὶς Ἀγγ. Ἀθανασιάδου, Κηφισιά. Φωτογραφίαι
 — Ἐπαυλὶς Πεζοπούλου, Φιλοθέη, ἐντὸς φακέλλου.
- Ξενοδοχεῖα Τουριστικά.**
 — Ξενοδοχεῖον τριῶν Ἀστέρων ἐπὶ τῶν ὁδῶν Βασ. Σοφίας Μέρλιν - Σέκερη
 — Σχέδια ἐντὸς φακέλλου
 — Προοπτικὸν σχέδιον, φωτογραφία.
 — Ξενοδοχεῖον Βασιλειάδου, Ἀμαρούσιον, Σχέδια ἐντὸς φακέλλου
- Τουρισμός - Ἰππόδρομος.**
 — Φωτογραφία ἐξέδρας — Μακέττα — Διάγραμμα γενικὸν ἐντὸς φακέλλου
- Ὄργανισμὸς Τηλεπικοινωνιῶν Ἑλλάδος Ο.Τ.Ε.**
 — Τηλεφωνικὸν Κέντρον ὁδοῦ Σόλωνος
 — Ὑπεραστικὸν Κέντρον Ἀθηνῶν - Πατησίων. — Σχέδια ἐντὸς φακέλλου
 — Τηλεφωνικὸν Κέντρον Καρδίτσης — Σχέδια ἐντὸς φακέλλου
 — Τηλεφωνικὸν Κέντρον Τρικκάλων — Σχέδια ἐντὸς φακέλλου
- Ἐργοστάσιον.**
 — Θάνου Καρθαβία — Προοπτικὸν

ΠΑΡΑ τὴν ποικιλίαν τῶν κτιριολογικῶν θεμάτων ποῦ ἐκθέτω, τὸ κέντρον βάρους τοῦ ἔργου μου εἶναι « ἡ κατοικία » ὑπὸ διαφόρους μορφάς, εἰδικώτερον δὲ ὑπὸ τὴν μορφήν τῆς πολυκατοικίας.

Ἡ « Πολυκατοικία » εἶναι αὐτὸ καθ' ἑαυτὸ ἄχαρι ἀρχιτεκτονικὸν θέμα, ἐκτὸς τῶν ἄλλων καὶ διότι εἶναι θέμα ἀπρόσωπον, διότι προορίζεται διὰ τὸν ἄγνωστον ἔνοικον, διὰ τὸν μέσον ἄνθρωπον.

Ἐγινε κατὰ καιροῦς ὁ στόχος τῶν ὠραιοπαθῶν, τῶν δημοσιογράφων, τῶν κριτικῶν, τῶν φιλολογοῦντων. Ἡ ἀνάγκη του, ἡ σκοπιμότης, ἡ ἐπιβολή του παρεξηγεῖται συνεχῶς. Θεωρεῖται ὁ ἔνοχος τῆς ἀρχιτεκτονικῆς ἀναρχίας τῶν Ἀθηνῶν, τῆς ἀσχημίας τῆς πόλεως, μοιραίως δὲ θεωροῦνται οἱ μελετηταὶ καὶ ἐκτελεσταὶ του συνένοχοι.

Εἶναι θέβαια κάπως δικαιολογημένη ἡ ἀντιπάθεια πρὸς τὸ εἶδος αὐτὸ τῆς ἀρχιτεκτονικῆς ἐκείνων, ποῦ ὀραματίζονται ἔργα τέχνης ἔξω πάσης σκοπιμότητος καὶ ἀναγκῶν, ποῦ ἀποβλέπουν εἰς μνημειακὰ δημιουργήματα, φέροντα τὴν σφραγίδα κάποιου τόπου καὶ χρόνου, ὅχι ἀπαραιτήτως τοῦ σημερινοῦ, μερικῶν τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος, ἄλλων πάλιν τῆς λαϊκῆς Τέχνης — δηλαδὴ καθαρουσιάνων ἢ μαλλιαρῶν — καὶ ποῦ τὰ θέλουν ἀηλλαγμένα διεθνῶν ἐπιρροῶν καὶ τυποποιήσεων.

Εἶναι ἀλήθεια ὅτι ἔγιναν λάθη κατὰ τὴν ραγδαίαν ἀνέγερσιν πολυκατοικιῶν στὰς Ἀθήνας, ἐν τούτοις, ὅπως ἀποδεικνύεται θάσει παραδειγμάτων, ὁ ἔνοχος εἶναι τὸ Κράτος, ἡ ἔλλειψις ὀργανικῶς διαρθρωμένου σχεδίου πόλεως, τὸ σύμφυρμα τῶν οἰκοδομικῶν κανονισμῶν.

Ἀλλὰ καὶ μερικοί, χωρὶς καμμίαν ἐπίγνωσιν τοῦ μεγάλου ἀνθρωπιστικοῦ καὶ ἐκπολιτιστικοῦ προορισμοῦ τῆς κατοικίας, χωρὶς προσαρμογὴν στὰς ἑλληνικὰς συνθηκὰς καὶ συνθήκας διαδιώσεως, περιβάλλοντος καὶ κλίματος, χωρὶς ἐπιδιώξιν ψυχικῆς προσαρμογῆς ἐνοικούντων καὶ κατοικίας, μετέφεραν, μὲ ἐλαφρὰν τὴν συνείδησιν, ξένους τύπους, ἀσυμβιδάστους μὲ τὴν ἑλληνικὴν αἰσθητικὴν, εὐρισκομένους εἰς κραυγαλέαν ἀντίθεσιν πρὸς τὴν ἑλληνικὴν παράδοσιν καὶ πραγματικότητα.

Τὰ σφάλματα αὐτά, καθ' ὅλην τὴν μακρὰν διάρκειαν τῆς ἐπαγγελματικῆς μου δράσεως καὶ ἀρχιτεκτονικῆς δημιουργίας, προσεπάθησα κατὰ τὸ δυνατόν νὰ τὰ ἀποφύγω. Εἰς ἄλλους ἀπόκειται νὰ κρίνουν ἐὰν τὸ ἐπέτυχα.

Πρέπει ἔμως νὰ τονίσω ὅτι, ἡ σύγχρονος ἑλληνικὴ κατοικία τῆς μέσης καὶ ἀνωτέρας ἀστικῆς τάξεως, θεωρεῖται ἀπὸ ξένους ποῦ ἐπισκέπτονται τὰς

Ἐθνήνας ὡς βαθμῆς πολιτισμοῦ. Ἄλλωστε, κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη, πολλοὶ ξένοι κατώκησαν τὰ σπίτια μας ὑπὸ διαφόρους μορφάς, ὡς κατακτητῆται καὶ ὡς προστάται.

Ὅταν εἰς τοὺς ξένους αὐτοὺς ἐτέθη τὸ ἐρώτημα τί τοὺς ἔκανε ἐντύπωσιν ἀπὸ τὸν μηχανικὸν μας πολιτισμόν. Ἡ ἀπάντησις ἦτο γενικὴ καὶ κατηγορηματικὴ : Τὰ πολιτισμένα σύγχρονα διαμερίσματα τῶν πολυκατοικιῶν.

Καὶ ἀκόμη κάτι. Τὰ ἔργα ποὺ ἐκθέτω εἶναι ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον φωτογραφίαι ἐκτελεσθέντων ἔργων. Μεταξὺ τῶν σχεδίων τῆς μελέτης ἐνὸς ἔργου καὶ τῶν φωτογραφιῶν τοῦ ἐκτελεσθέντος κτιρίου ὑπάρχει κολοσσιαία διαφορά. Τὸ ἐκτελεσθὲν ἔργον εἶναι ἐλοκληρωμένη ἀρχιτεκτονικὴ. Εἶναι τὸ ἔργον ποὺ προέρχεται ἀπὸ τὴν ὑπερνίκησιν τῶν διαφόρων δυσχερειῶν, ποὺ συναντᾷ ὁ ἀρχιτέκτων, κυρίως εἰς τὸν τόπον μας. Οἱ στενοὶ δρόμοι, τὰ μικρὰ οἰκόπεδα, οἱ ἀσυνάρτητοι οἰκοδομικοὶ κανονισμοί, αἱ παράλογοι ἀπαιτήσεις τῶν ἰδιοκτητῶν, ἡ ἔλλειψις ὕλικῶν, ἡ ἀπειρία τοῦ τεχνικοῦ προσωπικοῦ, ἡ οἰκονομικὴ ἐκτέλεσις, ἀποτελοῦν μικρὸν μέρος τῶν δυσχερειῶν αὐτῶν.

Δυστυχῶς κατὰ τὰ τελευταῖα σαράντα χρόνια δὲν ἐδόθη εὐκαιρία εἰς τοὺς Ἑλληνας ἀρχιτέκτονας νὰ ἐκτελέσουν ἔργα ἀξιολόγου ἀρχιτεκτονικοῦ ἐνδιαφέροντος. Πρέπει ἐπομένως νὰ προκαλέσω τὴν κρίσιν τῶν μελετητῶν τῆς συγχρόνου ἐλληνικῆς ἀρχιτεκτονικῆς εἰς τὸ γεγονός, ὅτι ἀπὸ τριάντα καὶ πλέον ἐτῶν ἐπεδίωξα καὶ ἴσως ἐπέτυχα νὰ προπορευθῶ εἰς τὴν δημιουργίαν μιᾶς ἐλληνικῆς κατοικίας, πολὺ διαφορετικῆς ἀπὸ τὰς ἄλλοτε ὑπαρχούσας. Νομίζω, ὅτι συνετέλεσα εἰς τὴν ὑψωσιν τῆς εὐμαρείας καὶ ἀνέσεως, εἰς τὴν ἱκανοποίησιν ἐξευγενισμένων ἀναγκῶν τοῦ μοντέρνου ἀστοῦ διὰ τοῦ ἐξοπλισμοῦ τῆς κατοικίας του μὲ τὰς τελειοτέρας τεχνικὰς ἐφευρέσεις, εἰς τὴν ἐμφύσησιν ψυχικότητος καὶ οἰκογενειακῆς θαλπωρῆς, εἰς βαθμόν ὥστε, τὸ ἰδιόκτητον διαμέρισμα νὰ γίνεται σκοπὸς διὰ πολλοὺς ἀγωνιστὰς τῆς ζωῆς.

Ἡ ἀναδρομὴ εἰς τὸ παρελθὸν μοῦ δίδει τὴν ἱκανοποίησιν ὅτι ἔγινα ἴσως ἕνας ταπεινὸς παράγων κάποιου εἴδους πολιτισμοῦ εἰς τὸν τόπον μας.